

חוות דעת: הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון) – עדכון כתובת לצורכי בחירות), התשפ"א–2021

אנו תומכים בהצעת החוק, שתכליתה להקל על אזרחים לממש את זכות היסוד שלהם להצביע.

השתתפות פוליטית היא רכיב חשוב בחוסנה של הדמוקרטיה הליברלית. רמות גבוהות של השתתפות מחזקות את הלגיטימיות של המשטר הדמוקרטי ושל מוסדותיו הפוליטיים הייצוגיים, ומאפשרות לבטא בצורה טובה את העדפות האזרחים. לפיכך קיימת חשיבות רבה להנגשת ההשתתפות בבחירות – באופן שיתיישב עם העיקרון הכוללני של הזכות לבחור.

אף שלהלכה (כפי שמעוגן בסעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת) זכות הבחירה בישראל היא זכות רחבת היקף וכמעט מוחלטת, למעשה מימושה אינו מתאפשר תמיד או שהוא נושא עמו עלויות גבוהות מאוד. הסיבה לכך נעוצה בעיקרון יסודי של נוהל הבחירות המכונה "ריתוק לקלפי". לפי עיקרון זה אזרח ישראלי רשאי להצביע "רק בקלפי אשר רשימת הבוחרים הקשורה אליה כוללת את שמו" (סעיף 7 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969). המשמעות בפועל היא שאזרח ישראלי חייב להצביע בקלפי הסמוכה למקום מגוריו, על פי הכתובת המצוינת במשרד הפנים.

מעיקרון זה הוחרגו במרוצת השנים קבוצות אוכלוסייה מובחנות שאנשיהן לא יכלו לממש את זכות ההצבעה שלהם בקלפי שהיו רשומים בה. למשל – חיילי צה"ל, אסירים ועצורים במתקני כליאה, מאושפזים בבתי חולים, ונציגים רשמיים של המדינה המוצבים בחו"ל.

הצעת החוק הנוכחית מבקשת ללכת צעד נוסף ולהרחיב את ההחרגה של עיקרון ה"ריתוק לקלפי" גם לאזרחים אשר מתגוררים באופן זמני הרחק ממקום כתובתם הקבועה (תלמידים במוסדות להשכלה גבוהה הן דוגמה מובהקת) והם נדרשים לנסוע ביום הבחירות ליישוב שהם רשומים בו. אף שהמדינה מעמידה לאזרחים כאלה תחבורה ציבורית ללא עלות ביום הבחירות, רבים אינם טורחים לנסוע שעות רק כדי לממש את זכותם הדמוקרטית ואת מחויבותם האזרחית הנמשכת דקות ספורות בלבד. לחלופין, הם יכולים "להערים על המערכת" באמצעות הגעה לאחת מהקלפיות הנגישות ולהצהיר שהם מוגבלים בניידות, בהתאם לסעיף 68א(ה) בחוק הבחירות לכנסת. זהו אולי פתרון מעשי אך הוא רחוק מלהיות ראוי מבחינה ערכית.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

ברנד מרכוס

יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל

פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
חן ליכטנשטיין
מזל מועלם
שגיר לשיעבר סלי מרידור
עוז'אבי פישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק
עימאד תלחמי

המועצה הבינלאומית

פרופ' גרהרד קספר, יו"ר
השופטת רוזלי טילברמן אבלה, קנדה
אליז'אברמס, ארה"ב
שגיר לשיעבר מרטין אינדיק, ארה"ב
אן אפלבוואם, ארה"ב
פרופ' ורנון בוגדנוב, בריטניה
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ברדי, ארה"ב
השופט סלים ג'ובראן, ישראל
ד"ר ג'וזף ג'ופה, גרמניה
פרופ' רונלד דניאלס, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב
פרופ' רוברט מנוקין, ארה"ב
פרופ' כריסטוף מרקוסיש, גרמניה
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט טפנס, ארה"ב
פרופ' ארווין קוסלר, קנדה
פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב
פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא

ד"ר ישי ג'סיין פרס, אסטרטגיה
פרופ' קרנית פלוג, מחקר

עמיתים בכירים

פרופ' איסמעיל אבו סעד
פרופ' תמר הרמן
פרופ' עמית כהן
פרופ' יותם מרגלית
מר אבי ניסנקורן
פרופ' דניאל סטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' יובל פלדמן
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גדעון רהט
ד"ר תהילה שורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק ברמון
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

הצעת החוק שלפנינו פורשת פתרון ראוי יותר. היא קובעת שאזרח יוכל להצביע סמוך למקום מגוריו בפועל, ובלבד שיצהיר מראש על "כתובת לצרכי בחירות".

יש לציין שבמרבית הדמוקרטיות המתקדמות פרושות בפני האזרחים אמצעי הצבעה חלופיים שונים, כגון הצבעה מרחוק, הצבעה בדואר והצבעה מוקדמת. אמצעים חלופיים אלה אף התרחבו במהלך תקופת הקורונה. מבחינה זו, הצעת החוק הנוכחית המגמישה את מקום ההצבעה מתיישבת עם המגמה העולמית.

אנו תומכים בהצעה ורואים בה צעד נוסף בתהליך המבורך של הנגשת ההצבעה לציבורים רחבים, הנגשה אשר אף עשוייה לשפר את אחוזי ההשתתפות בבחירות.

בברכה,

פרופ' עופר קניג